
ÚVOD

Novodobá anatomická terminológia vychádza zo stáročnej tradície a poznatkov, ktoré sa neprestajne dopĺňajú. Každá doba v nej zanechala stopu v podobe väčšieho či menšieho počtu názvov. Ako termíny neustále pribúdali, začali spôsobovať nejasnosti i medzi anatómami, čo viedlo k snahe o zjednotenie nomenklatúry. Prvou systematickou anatomickou nomenklatúrou bolo Bazilejské anatomické názvoslovie (*Basiliensia Nomina Anatomica*, BNA) z roku 1895. Medzinárodný kongres anatómov nomenklatúru z Bazileja neschválil, preto ju v roku 1935 nahradilo Jenské anatomické názvoslovie (*Ienaiensia Nomina Anatomica*, JNA). Jenské názvoslovie bolo inovované v roku 1955 na kongrese v Paríži a táto úprava bola publikovaná ako Parížske anatomické názvoslovie (*Parisiensia Nomina Anatomica*, PNA). Parížska anatomická nomenklatúra platí v princípe dodnes, a to najmä jej päť hlavných zásad:

1. každý orgán má byť označený len jedným termínom,
2. termíny by mali byť podľa možnosti latinské,
3. každý výraz má byť pokiaľ možno krátky, výstižný a opisný,
4. orgány s topograficky úzkym vzťahom majú mať podobné pomenovania,
5. eponymá, t. j. názvy podľa osôb, sú v makroskopickej anatómii neprípustné.

Termíny obsiahnuté v PNA podliehali revíziám, ktoré uskutočňoval medzinárodný výbor pre anatomickú nomenklatúru a schvaľovali sa na medzinárodných kongresoch anatómov (New York 1960, Wiesbaden 1965, Leningrad 1970, Mexiko 1980, Londýn 1985). Po nezhodách v medzinárodnej anatomickej spoločnosti sa vytvorila nová komisia Medzinárodná anatomická terminologická komisia (FCAT), ktorá vypracovala nomenklatúru pod názvom *Terminologia Anatomica* (TA, 1998). TA obsahuje pomenovania pre vyše 7 500 makroskopických štruktúr ľudského tela. Komisia neskôr vypracovala aj histologické názvoslovie – *Terminologia Histologica* (2008) – a embryologické názvoslovie – *Terminologia Embryologica* (2009).

Na VI. medzinárodnom anatomickom kongrese v Paríži v roku 1955, ktorý schválil Parížske anatomické názvoslovie, sa prvýkrát zišla aj skupina veterinárskych anatómov. Rozhodla sa založiť osobitnú Medzinárodnú spoločnosť veterinárskych anatómov, ktorej hlavnou úlohou bolo na základe PNA pripraviť osobitnú veterinársku anatomickú nomenklatúru. Stalo sa tak v roku 1968, keď bolo publikované prvé vydanie *Nomina Anatomica Veterinaria* (NAV). Aj veterinárska nomenklatúra podliehala pravidelnej revízii. Neskôr sa komisia rozdelila na štyri subkomisie, pričom makroskopickú anatomickú nomenklatúru mala na starosti subkomisia International Committee on Veterinary Gross Anatomical Nomenclature (ICVGAN), ktorá publikovala poslednú tlačou vydanú revíziu v roku 1994. Piata revízia je dostupná len online od roku 2005.

Náš nový Anatomický slovník neobsahuje názvy všetkých anatomických útvarov, prípadne aj s obrazovým znázornením, ako napr. známy Feneisov slovník. Pri jeho zostavovaní sme vychádzali zo skúsenosti, že popri obsahovej znalosti jednotlivých anatomických štruktúr chýba niekedy znalosť formálnej stránky názvov týchto štruktúr. Slovník obsahuje všetky možné varianty termínov, ktoré sa v anatomickej nomenklatúre, resp. v anatomickej terminológii vyskytujú, a navyše sa pokúša odpovedať na otázky, prečo napr. *cartilago thyroidea* – štítna chrupka – má prívlastok „štítna“, alebo prečo sa priedušnica volá *trachea*, teda doslova drsná (tepna).

Anatomický slovník obsahuje základné informácie v troch hlavných častiach:

V **terminologickej časti** prináša súčasnú latinskú podobu termínu a jeho slovenský ekvivalent; v prípade potreby aj jeho vecný výklad. Slovník obsahuje termíny nielen humánnej, ale aj veterinárskej anatómie, ktoré nie sú vždy identické, a to ani v latinskej, ani v slovenskej podobe. Slovník zahŕňa asi 2 800 hesiel, čo predstavuje úplnú slovnú zásobu TA 1998 a NAV 2005, ale aj slovnú zásobu starších vydaní anatomickej nomenklatúry, ktoré sa dostali do výberu preto, lebo sa stále používajú v lekárskej praxi, prípadne preto, že môžu pomôcť osvetliť súvislosti medzi dnes platnými termínmi a ich „terminologickými predchodcami“. Slovník iba obmedzene spracúva eponymné termíny. V heslách sa nachádzajú odkazy na termíny významovo príbuzné, čím slovník prispieva ku komplexnému chápaniu anatomickej nomenklatúry.

V **gramatickej časti** slovník prináša gramaticky správnu podobu latinského termínu, základné gramatické údaje a jeho etymológiu.

V **historickej časti** ozrejmuje podľa možnosti aj historické súvislosti vzniku termínu, dôvody, ktoré viedli k zavedeniu jazykovej podoby príslušného termínu, uvádza jeho autora, rok vzniku a dielo, v ktorom sa táto podoba prvýkrát vyskytla. Nekladie si však za úlohu suplovať dejiny anatómie či dejiny objavu jednotlivých štruktúr, pretože by to presahovalo možnosti autorov a rozsah slovníka.

Dôvodom na zostavenie anatomického slovníka bola skutočnosť, že v slovenskej, ale ani v českej literatúre podobný slovník neexistuje. Všeobecné české lekárske slovníky obsahujú, pravdaže, aj anatomické termíny, napr. známy Kábrtov slovník *Lexicon medicum* (2. vyd. 1995) obsahuje české ekvivalenty a hlavne gramatické informácie, kým Veľký lekársky slovník (autori M. Vokurka a J. Hugo; 1. vyd. 2004) podáva hlavne výklad obsahu termínu. Žiadny z nich však neprináša informácie z historického hľadiska. Existujúce svetové anatomické slovníky síce takú informáciu ponúkajú, lenže spravidla prinášajú len odkaz na autora termínu, ale už nie na konkrétne dielo, resp. presný čiastčný údaj, alebo sú staršieho dáta a vyžadujú si korekciu.

Anatomický slovník je určený všetkým lekárom – humánnym i veterinárskym, študentom humánnej i veterinárskej medicíny, ale aj študentom farmácie a zdravotníckych odborov na lekárske fakultách, bakalárskych smerov na veterinárskej univerzite a napokon všetkým záujemcom o anatómiu. Veríme, že nový Anatomický slovník sa stane praktickým a užitočným pomocníkom pre všetkých, ktorí prichádzajú do kontaktu s humánnou a veterinárskou anatómiou, a naplní tak naše očakávania, ktoré sme vložili do jeho prípravy.

Autori